

Бардын И. И.

Влияние стоимости кредитных ресурсов на внешних рынках на формирование процентной ставки в Украине

В статье исследован трансмиссионный механизм зависимости процентной ставки по кредитам в Украине от стоимости кредитных ресурсов на внешних рынках. Соответствующие функциональные зависимости оценено эмпирически при помощи модели векторной авторегрессии с корректировкой ошибки (VAR/VEC). Установлено, что процентная ставка в Украине пропорциональна изменениям ставки LIBOR, но со значительным временным лагом.

Ключевые слова: Украина, процентная ставка, LIBOR, трансмиссионный механизм, VAR/VEC.

Bardyn I.

Foreign interest rate effects on interest rate in Ukraine

Transmission mechanism of foreign interest rate effect for Ukraine's interest rate is studied. This kind of relationship is estimated empirically with VAR/VEC model. A proportional pass-through from LIBOR to domestic interest rate is found, though with a significant time lag.

Key words: Ukraine, interest rate, LIBOR, transmission mechanism, VAR/VEC

Бардин Ирина Ігорівна – здобувач кафедри міжнародних економічних відносин Львівської комерційної академії.

УДК 346.12; 338.242.4.025.88

А. В. Артеменко

**ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНЕ ГОСПОДАРЮВАННЯ:
ЗАГАЛЬНЕ ТА ОСОБЛИВЕ У ПРИВАТИЗАЦІЇ ВЛАСНОСТІ
У ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ**

Проаналізовано загальні закономірності та особливості приватизації в пострадянських країнах у період трансформаційних реформ. Сформульовано пропозиції щодо впровадження позитивного досвіду приватизації в економіці України.

Ключові слова: приватизація, власність, постсоціалістичне господарювання, ринкові реформи, суспільні трансформації.

Постановка проблеми. У зв'язку з незавершеністю приватизації та негативними явищами, що викликані її наслідками в більшості пострадянських

© А. В. Артеменко, 2014

країн, це питання залишається актуальною темою наукових досліджень, висновки яких можуть сприяти удосконаленню реформування економічних відносин у цих країнах. Особливо актуальною ця проблема є для України, кризовий та стагнаційний розвитку господарства якої визначається також незавершеністю та негативними наслідками приватизаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей постсоціалістичного господарювання у пострадянських країнах присвячено монографії, чисельні наукові статті і дисертаційні праці вітчизняних та зарубіжних учених, а саме: В. М. Гейця, А. А. Гриценка, Г. В. Задорожного, І. І. Лукінова, А. А. Чухна, А. Ослунда, Дж. Сакса та ін. Узагальнені висновки названих вчених полягають у визнанні, що роздержавлення та приватизація власності є найважливішим економічним та соціальним процесом трансформаційних реформ, наслідки якого створюють умови переходу до ринкової економіки та включення господарств пострадянських країн у глобальну економіку.

Враховуючи ці висновки, а також практичне значення подальшого аналізу приватизаційних процесів для розробки стратегії ефективного господарювання в Україні, в цій статті ставиться мета здійснити аналіз окремих загальних і особливих рис приватизації державної власності у пострадянських країнах та сформулювати рекомендації щодо імплементації корисного досвіду у вітчизняній економіці.

Результати дослідження. Найважливішим свідченням закономірності приватизації державної власності при проведенні ринкових реформ є її здійснення у всіх пострадянських республіках. Проте практика приватизаційних процесів у кожній з них має певні особливості, які зумовлюються соціально-економічними та політичними причинами.

За змістом особливостей приватизації пострадянські республіки можна поділити на три групи. До першої з них слід віднести країни, в яких, зазначав І. Лукінов, під гаслами негайного переходу до «вільного ринку» було досягнуто швидкого економічного занепаду...» [1]. Це стосується трансформаційних перетворень у Російській Федерації (РФ), у фарватері якої рухалися інші пострадянські республіки, за виключенням прибалтійських та Білорусі. І хоч у кожній з країн цієї групи приватизація мала значні особливості, їх об'єднує повільність та незавершеність цього процесу, не зважаючи на те, що на початку трансформаційних перетворень, в окремих з них, були спроби його здійснення радикальними методами. У прибалтійських республіках, які входять до другої групи, приватизація проводилася радикальними методами переважно у грошовій формі та за значної участі іноземних інвесторів. У Білорусі ж цей процес до цього часу відбувається здебільшого шляхом приватизації дрібних та частини середніх підприємств за збереження домінування державної та колективних форм власності.

До загальних рис приватизації у пострадянських республіках слід віднести схожість її інституціонально-правових норм, проведення упродовж кількох етапів і значне поширення нелегітимного заволодіння власністю. Спільним явищем також стала приватизація суб'єктів державної та колективних форм власності обмеженим колом громадян. Загальним є і незадоволення результатами приватизації переважною більшістю населення цих країн, головними причинами якого стали корупція, нелегітимність та те, що процес приватизації на початковій фазі у кожній з них очолили представники радянської еліти. Спільним у процесі приватизації було її поширення не тільки на працівників, а й на все населення. Це не дозволило працівникам приватизувати суб'єкти господарювання і стати їхніми колективними власниками. Унаслідок ігнорування такої можливості, коли в передових країнах світу соціалізовані форми власності із тенденції розвитку перетворюються у важливий фактор економічних відносин і соціальної стабільності, відбулося становлення малоефективних виробничих відносин, властивих для класичного капіталізму. Отже, якщо характеризувати спільні для всіх республік риси мегатренду «Приватизація», то до їх переліку слід віднести: нормативно-правове визначення; наявність кількох етапів; еволюцію безкоштовної приватизації у грошову; непублічний характер та корумпованість процесу; нелегітимне захоплення значного обсягу власності.

Прояв названих спільних рис приватизації у різних республіках має як незначні, так і суттєві особливості. Зупинимося на частині, яку ми вважаємо «суттєвими особливостями», та які зумовлені застосуванням ліберальної концепції і практики приватизації. Зазначимо, що найбільш характерною рисою її застосування є відсутність або незначний обсяг вимог до власників приватизованих суб'єктів господарювання та надання переваги грошовій приватизації. Найбільш властиво це для приватизаційних процесів у країнах, де відсутній вплив патріархального традиціоналізму – РФ, Україні, республіках Балтії, Молдові та частково в Казахстані, Вірменії, Грузії, у яких цей вплив є менш суттєвим. Типовим прикладом реалізації ліберальної концепції приватизації, сценарій якої значною мірою наслідувався у країнах СНД, є її проведення у 90-ті рр. у РФ. Її початок було покладено законом «Про приватизацію державних і муніципальних підприємств у РРФСР» (1991 р.). На першому, ваучерному етапі, який тривав 22 місяці, кожен громадянин РФ отримав приватизаційний чек – ваучер. На підставі внесення ваучерів відбувалася безкоштовна передача громадянам державних підприємств, майна і часток у акціонерних товариствах, що створювалися в цей період. Паралельно здійснювалася грошова приватизація найбільш привабливих суб'єктів господарювання та майна. Впродовж 1993 р. було приватизовано 42,9 тис. підприємств, з яких продано – 29,4 тис. і акціоновано за рахунок внесених ва-

учерів – 13,5 тис. Станом на 1 липня 2004 р. була роздержавлена власність 70% промислових підприємств, частка держави у майні яких становила 35%. Упродовж другого етапу (грошового), що розпочався 1 липня 1994 р., продаж підприємств і акцій здійснювався на аукціонах і різноманітних конкурсах, а також шляхом викупу орендованого майна. Проте ні на першому, ні на другому етапах мета приватизації, яка полягала у пошуку ефективного власника та забезпеченні динамічного розвитку, не була досягнута. Натомість було підірвано позитивне ставлення не тільки до приватизації, а й до системи прав власності в цілому. Також не було створено і класу ефективних власників, які б забезпечили різке зростання ефективності виробництва. Продаж підприємств за залишковою вартістю призвів до того, що їх викупали з метою подальшого перепродажу. Унаслідок цього, відзначається у дослідженнях з цієї проблеми, відбувся різкий спад розвитку господарства за всіма соціально-економічними показниками. Так, упродовж першого десятиріччя приватизаційних процесів (1992–2002 рр.) валовий внутрішній продукт у РФ зменшився на 22 %, промислове виробництво на 30, сільськогосподарське – на 28, а реальні грошові доходи населення – на 39 відсотків [2]. За цей самий період в Україні, де приватизаційні процеси відбувалися за схожою схемою, обсяг ВВП зменшився на 53.4 % [18], у Молдові – на 58 % [19]. Для пострадянських країн, які за наполяганням МВФ обрали ліберальну концепцію приватизації, аж до кінця 90-х рр. була характерна кризова ситуація, а економічне зростання, яке розпочалося з 2000 р., було нестабільним, періодично змінювалось стагнацією та кризами виробництва.

Приватизація в країнах СНД, крім Білорусі, проводилася за схожою схемою. На першому етапі відбувалася ваучерна приватизація і акціонування державних та колективних, переважно дрібних і середніх підприємств. На другому – грошова приватизація дрібної і середньої власності. На наступних етапах – приватизація великих і стратегічних підприємств, переважно іноземними інвесторами. Більш швидко ці етапи приватизації здійснювалися у республіках Балтії та РФ, з відставанням від них в Україні, Вірменії, Казахстані, Грузії. Найбільш повільно вони відбувалися в азійських країнах та Молдові.

На зміст і наслідки приватизаційних процесів в Україні, де вона відбувалася за російським сценарієм зі значним відставанням, важливий вплив мала радянська номенклатура, яка підпорядковувала своєму впливу рентні виробництва, банківський сектор, внутрішню торгівлю. Також цей процес в республіці був досить корумпованим та у значній мірі нелегітимним.

В Узбекистані, Таджикистані, Киргизії та Туркменії приватизація здійснювалися за «буржуазно-феодальним» сценарієм, особливою рисою якого стало відкрите попрання принципів справедливості, верховенства права та підпорядкування її результатів інтересам родинно-радянської знаті. З метою

виправдання такого змісту приватизаційних процесів у цих країнах обґрунтовуються національні моделі трансформаційного періоду, прикладом яких може бути «узбецька модель». За визначенням авторів дослідження «Національна економічна модель Узбекистану», самотність «узбецької моделі» приватизації зумовлюється елементами позаекономічного характеру – політичним устроєм, релігією, побутом і традиціями народу [5]. Автори названого дослідження роблять висновок, що в мусульманських країнах при здійсненні приватизаційних процесів слід брати до уваги трактування проблеми власності шариатом, яке зафіксовано у нормах, що «пасовища, джерела води, вогонь і сіль належать всім», а «земля і небо належать Аллаху». На нашу ж думку, названі релігійні сентенції, традиційна національна та мусульманська культура хоча й мають вплив на визначення форм власності й економічної моделі мусульманських республік, проте їх вплив все ж підпорядкований економічним інтересам еліт цих країн, які прагнули зберегти власне привілейоване становище. Свідченням цього є досить повільна динаміка приватизаційних процесів, прискорення якої та захист права приватної власності розпочалось лише в останні роки і зумовлюється не стільки ринковими завданнями, Афіансовими проблемами [6].

За схожим з узбецьким сценарієм у 90-і рр. відбувалися приватизаційні процеси у Таджикистані та Киргизії. Особливістю ж приватизації у Таджикистані стало те, що приватизаційні чеки отримали лише ті громадяни, перед якими уряд мав заборгованість із заробітної плати та пенсій. Тому безгрошова приватизація мала досить обмежений обсяг і здійснювалася досить повільно. На 1 січня 1995 р. було приватизовано лише 7 % об'єктів державної власності. Прискорена, тепер уже грошова, приватизація розпочалася в цій країні 1995 р. на вимогу МВФ, пов'язану з наданням валютного кредиту. У зв'язку з цим, урядом було поставлене завдання до 2000 р. приватизувати на основі викупу дві третини обсягу державної власності [7]. Особливістю приватизаційних процесів у Киргизії значною мірою зумовлювалися родовими і міжетнічними конфліктами північних (киргизи) і південних (узбеки) кланів. Зокрема, від приватизації у «масовому порядку» було відсторонене російськомовне населення, представники якого на початку ринкових перетворень становили понад 12 % киргизького народу. Суттєві обмеження щодо участі у приватизації крупних об'єктів поширювалися також на узбеків, які компактно заселяли частину Ферганської долини, що входить до цієї республіки. Як відзначає А. А. Алишбаєва особливістю приватизації у Киргизії стала її підпорядкованість політичним цілям, відсутність у ній антикризової спрямованості та те, що вона не призвела до створення ефективного власника; вторгнення у відносини власності кримінальних структур і різке зростання масштабів корупції [7].

Як спільні так і значні відмінні риси має приватизація державно-колективних форм власності у Казахстані, де вона здійснювалася упродовж чотирьох етапів (1991–1992; 1993–1995; 1996–1998; 1999–2000 рр.). Вона проводилася на платній та безкоштовній основі. Трудовим колективам державна власність підприємств реалізовувалася на пільгових засадах шляхом акціонування. Суттєвою особливістю приватизації «по-казахськи» було створення системи інвестиційних приватизаційних фондів, які працювали на комерційних засадах. Саме у цих фондах усі жителі республіки, отримавши приватизаційні інвестиційні купони, обмінювали їх на акції цих фондів, які останні купували на купонних аукціонах. Приватним особам та іншим юридичним особам скупка цих купонів була заборонена, що сприяло уникненню у подальшому рейдерства, як це відбувалось у тих республіках, де майнові сертифікати були у вільному обігу. Безкоштовна приватизація була характерною лише для перших двох етапів її проведення, тоді як у наступні вона стала проводитися виключно на основі викупу і переважно іноземними інвесторами, що й стало її головною особливістю у цій країні. Вже на початку 1997 р. прямі іноземні інвестиції в Казахстані становили 3,45 млрд доларів США, половина з яких припадала на США [8]. У кінці 90-х рр. понад 80 % виробничих потужностей республіки викупили іноземні інвестори [9].

На відміну від середньоазійських республік, у яких приватизація не призвела до динамічного розвитку виробництва, в Казахстані вона сприяла швидкому піднесенню економіки. Після спаду виробництва, який тривав до середини 90-х рр., у 1996 р. було досягнуто рівня 1990 р., а впродовж наступних років середньорічні темпи економічного зростання становили 10.2 %. Порівняно з 1990 р., у 2011 р. ВВП країни збільшився із 90 до 202,7 млрд доларів США, або більше ніж у 2 рази [10].

Особливістю приватизації у Республіці Білорусь став перегляд курсу її радикального проведення, що мав місце у перші два роки незалежності країни, та перехід до «поступової форми» [11], а також переважне роздержавлення підприємств шляхом акціонування їх власності працівниками, що сприяло утвердженню соціалізованих економічних відносин, економічних умов зростання продуктивності праці та соціальної єдності суспільства. Як відзначають окремі дослідники, постсоціалістичні реформи у Республіці Білорусь досить схожі на реформи Ден Сяопіна та його послідовників у КНР, які лежать в основі сучасного «китайського дива» [12, с. 11]. Свідченням цього є зростання обсягу ВВП країни упродовж 2001–2012 рр. з 10,4 до 63,3 млрд доларів США, або в 6,1 рази [13].

Зі значними особливостями відбуваються приватизаційні процеси у Вірменії та Грузії. Якщо в першій із цих країн вони здійснювалися швидкими темпами і були в основному завершеними на початку ХХ ст., то в Грузії в той

час вони по-справжньому тільки розпочалися. Динамічний розвиток приватизації в цій країні відбувається з 2003 р. у рамках радикальних ліберальних реформ М. Саакашвілі (2003 р.), успіх яких забезпечується послідовною політикою лібералізації внутрішнього ринку, зовнішньої торгівлі та боротьби з корупцією. Унаслідок цього значно збільшилися як вітчизняні, так і, особливо, іноземні інвестиції в економіку Грузії, які стали основою приватизації понад 15 тис. великих і малих підприємств [14]. При цьому частка іноземних власників, які в ці роки інвестували в економіку Грузії 2 млрд доларів США, у національній економіці у 2006–2009 рр. збільшилася із 28,4 до 35,2 відсотка [15, с. 16]. Наслідки приватизації мали позитивний вплив на підвищення ефективності господарства країни, наповнення бюджету та інтеграцію Грузії у глобальну економіку. Так, середньорічні темпи її економічного зростання у 2004–2007 рр. становили 9,3% [15]. Здійснені у цей час приватизаційні програми сприяли зростанню приватизаційного рейтингу Грузії за шкалою ЄБРР з 3,3 бала у 2004 р. – до 4,0 бала в 2007 р., тоді як відповідні показники РФ знизилися з 3,3 до 3,0 бала [14].

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, зазначимо, що приватизація державної і колективної власності у пострадянських країнах здійснювалася у рамках об'єктивного процесу їх переходу до ринкової економіки. Під час її практичного здійснення виявилися особливості, за якими ці країни віднесені до трьох груп, приватизаційні процеси в яких відрізняються темпами проведення, соціально-економічною спрямованістю та впливом на ефективність господарського розвитку. З огляду на виявлення залежності динаміки економіки від темпів, глибини та легітимності приватизації, для України є актуальним завершення приватизаційних процесів у рентних галузях економіки та посилення соціалізації її змісту, що дозволить створити ефективні економічні відносини та посилити соціальну єдність суспільства.

Список використаних джерел

1. Лукінов І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя) [Електронний ресурс] / І. Лукінов. – К. : Інститут економіки НАН України. – 1997. – 455 с. – Режим доступу : http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/books/_book-627.htm. – Назва з титул. екрана.
2. Попов А. И. Этапы и последствия приватизации в России [Электронный ресурс] // Экономическая теория : учебник / А. И. Попов. – 4-е изд. – СПб. : Питер, 2006. – Режим доступа : http://bokinz.com/19996-263_privatizatsiya_etapi_i_posledstviya_privatizatsii_v_rossii.html. – Название с титул. экрана.
3. Валовый внутренний продукт (ВВП) Украины, 1990–2011 гг. [Электронный ресурс] // Институт экономики и права им. Ивана Кушнера : [веб-сайт] / Институт экономики и права им. Ивана Кушнера. – Электрон. текст. данные. – [М.], 2013. – Режим доступа : http://www.be5.biz/makroekonomika/gdp/gdp_ukraine.html. – Название с титул. экрана.
4. Молдова. Основные показатели экономического роста [Электронный ресурс] // Статистический каталог «Econplus» : [веб-сайт] / Факультет международного бизнеса ОмГУ ;

- разработка и поддержка проекта Д. Гурьянов. – Электрон. текст. данные. – Омск : Омский государственный университет, 2003–2008. – Режим доступа : <http://catalog.fmb.ru/moldova5.shtml>. – Название с титул. экрана.
5. Тухлиев Н. Национальная экономическая модель Узбекистана [Электронный ресурс] / Н. Тухлиев, А. Токсанов. – Т. : Укитувчи. – 2000. – 267 с. – Режим доступа : http://library.tuit.uz/skanir_knigi/book/nemu/nacional_econ_1.htm. – Название с титул. экрана.
 6. В Узбекистане объявили итоги приватизации государственного имущества [Электронный ресурс] // Женский журнал «Farishta.uz» : [веб-сайт] – Электрон. текст. данные. – [Т.], 2013. – Режим доступа : <http://farishta.uz/society/novosti-obshchestvo/2178-vuzbekistane-obyavili-itogi-privatizatsii-gosudarstvennogo-imushchestva>. – Название с титул. экрана.
 7. Алышбаева А. Д. Кыргызстан: опыт преобразования государственной собственности / А. Д. Алышбаева // Центральная Азия и Кавказ. – 1999. – № 1 (2). – Режим доступа : http://www.ca-c.org/journal/cac-02-1999/st_12_alysbaeva.shtml. – Название с титул. экрана.
 8. Достияров А. Иностранные инвестиции в Республике Казахстан: анализ форм и необходимость привлечения на современном этапе [Электронный ресурс] / А. Достияров // Вестник КазГУ. – 1998. – № 10. – Сер. «Экономическая». – Режим доступа : <http://lib.kazsu.kz/libr/vestnik/ECONOM%5CYEAR98%5CN10%5C9.HTM>. – Название с титул. экрана.
 9. Музапарова Л. Транснациональные корпорации в Казахстане [Электронный ресурс] / Л. Музапарова, Е. Карин // Центральная Азия и Кавказ. – 2000. – № 1 (7). – Режим доступа : <http://www.ca-c.org/journal/cac-07-2000/10.muzap.shtml>. – Название с титул. экрана.
 10. ВВП Казахстана, 1990–2012 гг. [Электронный ресурс] // Институт экономики и права им. Ивана Кушнера : [веб-сайт] – Электрон. текст. данные. – [М.], 2013. – Режим доступа : http://www.be5.biz/makroekonomika/gdp/gdp_kazakhstan.html. – Название с титул. экрана.
 11. Основы и особенности разгосударствления и приватизации государственной собственности в Республике Беларусь [Электронный ресурс] // Экономика БГЕУ : блог / БГЕУ. – Электрон. текст. данные. – Минск, 2013. – Режим доступа : <http://www.economy-web.org/?p=579>. – Название с титул. экрана.
 12. Жуджунь Д. Экономические реформы: сравнительный анализ теории и практики (на примере КНР и Республики Беларусь) / Д. Жуджунь. – Минск : БГУ, 2003. – 151 с.
 13. Валовый внутренний продукт (ВВП) Беларуси, 1990–2012 гг. [Электронный ресурс] // Институт экономики и права им. Ивана Кушнера : [веб-сайт] – Электрон. текст. данные. – [М.], 2013. – Режим доступа : http://www.be5.biz/makroekonomika/gdp/gdp_belarus.html. – Название с титул. экрана.
 14. Большая приватизация в Грузии – «продается все, кроме совести» [Электронный ресурс] // Информационное агентство REGNUM : [веб-сайт] – Электрон. текст. данные. – [М.], 2013. – Режим доступа : <http://www.regnum.ru/news/432897.html>. – Название с титул. экрана.
 15. Буракова Л. А. Почему у Грузии получилось? / Л. А. Буракова. – М. : ООО Юнайтед Пресс, 2011. – 271 с.

Артёменко А. В.

Постсоциалистическое хозяйствование: общее и особенное в трансформационном развитии постсоветских стран.

Проанализированы общие закономерности и особенности приватизации в постсоветских странах в период трансформационных реформ. Сформулированы рекомендации по внедрению положительного опыта приватизации в экономике Украины.

Ключевые слова: *постсоциалистическая модель хозяйствования, общественные трансформации, экономические трансформации, трансформационное развитие, приватизация.*

Artemenko A. V.

Post-Socialistic Management: General and Specific Aspects of Transformational Development in Post-Soviet Countries

General patterns and features of privatization in post-Soviet countries during the period of transformational reforms were analyzed in the article. There were formulated recommendations for the implementation of privatization practices in Ukrainian economy.

Key words: post-socialist model of management, social transformations, economic transformations, transformational development, privatization.

Артеменко Анна Вікторівна – аспірант кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

УДК 658.012.4

М. М. Глущенко

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПОЗИЦІЇ ЇХНІХ ФІНАНСОВИХ ПОТРЕБ

Розкрито сутність запропонованої класифікації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, яку побудовано із урахуванням їхніх фінансових потреб. Ця класифікація необхідна для ідентифікування раціональних шляхів удосконалення існуючих і вироблення нових механізмів фінансової підтримки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. На відміну від існуючих, запропонована класифікацій базується на принципі декомпозиції і виключення подвійного рахунку у віднесенні того чи іншого суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності до певної групи.

Ключові слова: суб'єкт, фінансові потреби, фінансові інтереси, зовнішньоекономічна діяльність.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації економіки, коли посилюється роль комунікації, інформації та інновацій незаперечним фактом є те, що зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання вимагає постійного вдосконалення, а також диверсифікації і диференціації форм її фінансової підтримки. Вітчизняними і зарубіжними науковцями приділено досить багато уваги проблемам розвитку зовнішньоекономічної діяльності [2–9], проте критичний аналіз наукової літератури показав, що питанням фінансової підтримки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності приділено

© М. Глущенко, 2014